

Danko
Šourek

Umjetnost u službi grada. Robbina fontana na ljubljanskome gradskom trgu

Robbov vodnjak: zgodba mestnega simbola, Matej Klemenčič (ur.)

AUTORI TEKSTOVA: Andrej Doblehar, Jožef Drešar,
Mirko Kambič, Matej Klemenčič, Andrej Smrekar
Ljubljana, Narodna galerija, 2010., 184 str.

ISBN 978-961-6743-14-3

Svojstvo umjetničkoga djela da svojim trajanjem preraste – ponekada preuske a ponekada preširoke – okvire izvorne namjene kao i potonjih interpretacija, osim o njegovoj vitalnosti ovisi i o spremnosti suvremenika da ga intimno prihvate kao neotuđivi dio vlastita postojanja. Iako nam se može učiniti kako je – osobito u slučaju javnih spomenika kao *znakova u prostoru* – takva identifikacija gotovo samorazumljiva i nametnuta već njihovom konstantnom vizualnom prisutnošću, ponekada ostajemo iznenađeni primjerima u kojima spomenici ali i njihova memorija nestaju iz života grada. Iz zagrebačke vizure pritom je u sjećanje moguće prizvati već gotovo zaboravljen *Marijin pil* Claudiusa Kautza koji je od 1740. do 1869. godine krasio nekoć živo gornjogradsko središte pred crkvom Sv. Marka (simbolu novoga donjogradskog središta, Fernkornovu *Banu Jelačiću* uklonjenom 1947. godine pružena je, srećom, druga prilika) ili kameni obelisk koji se između 1834. i 1878 godine uzdizao na početku Vlačke ulice pridonoseći slikovitom pogledu na nadbiskupski dvor i staru katedralu.

Veseli stoga svjedočanstvo kontinuiteta i njegovanja uloge spomenika u životu grada izneseno u novome izdanju ljubljanske Narodne galerije. Riječ je o djelu koje sažimlje iskustva višedesetljetnoga napora usmjerenoga

očuvanju i odgovarajućoj prezentaciji jednoga od najznačajnijih spomenika barokne umjetnosti na području Slovenije, ali i važnoga i prepoznatljivoga simbola Ljubljane – fontane koju je na središnjem gradskom trgu 1751. godine dovršio slavni Francesco Robba. Godine 2008. fontana, koja je – kako u predgovoru djelu navodi Barbara Jaki – tijekom minulih stoljeća usprkos promjenama svoje uloge i odnosa s okolnim prostorom postala simboličnim vlasništvom svih stanovnika grada, svoje je mjesto pronašla u zgradi Narodne galerije. Tu je od 8. veljače do 2. travnja 2010. godine održana i izložba *Robbov vodnjak. Zgodba mestnega simbola (Robbina fontana. Priča gradskoga simbola)*, autora Mateja Klemenčiča koji ujedno potpisuje i katalog.

Kao autor koji se osobito posvetio kontekstualizaciji opusa venecijanskoga kipara od 1720. godine trajno nastanjena u Ljubljani, Klemenčič detaljno razlaže okolnosti nastanka fontane, od želja naručitelja i lokalnih ograničenja do majstorove specifične formacije obilježene školovanjem i kasnijim umjetničkim utjecajima. Ljubljansko gradsko vijeće 1743. godine odlučilo je s mjesta pred zgradom *Magistrata* ukloniti staru fontanu – čiji je kameni kip *Neptuna* sedamdesetak godina prije izradio Ivan Komersteiner – te se za izradu nove obratilo uspješnom kiparu čija su iznimna ostvarenja u mramoru

već krasila ljubljanske, ali i zagrebačke crkve. Svoju je spremnost za velike javne narudžbe već bio dokazao postavljanjem spomenika *Immaculati* te sv. Ivanu Nepomuku na glavnim trgovima u Karlovcu odnosno Celovcu (Klagenfurt). Narudžbu za izradu ljubljanske fontane Robba prihvaća na vrhuncu svoje karijere i stvaralačke snage, u godinama kada se u njegovu izrazu zapaža proširenje umjetničkih vidika koje sugerira i mogućnost neposrednoga poznavanja rimskih spomenika, prije svega ostvarenja Gianlorenza Berninija. Upravo je *Fontana četiriju rijeka* na rimskoj Piazzii Navona – koja je zbog svoje popularnosti naručiteljima i umjetniku nesumnjivo bila poznata i putem brojnih grafičkih prikaza – poslužila kao uzor kojem bi se, prema Klemenčičevu prijedlogu, mogla pridružiti i manje poznata fontana na Piazzii della Rotonda, djelo rimskoga arhitekta Filippa Barigionija. Iskazujući izuzetnu inventivnu sposobnost, Robba se neovisno o ranijim primjerima odlučio za trostranu osnovu bazena – koju dosljedno provodi i kod obeliska koji se izdiže nad njegovim središtem – poštujući tako prostornu posebnost trga pred *Magistratom*. Pritom je zanimljivo pitanje o odnosu specifične kompozicije i ikonografije fontane, te autor donosi zanimljiv pregled povijesnih i suvremenih interpretacija triju muških figura posjednutih na rubove stjenovite podloge obeliska. Uz njihovu, tek od sredine XX. stoljeća uvriježenu, identifikaciju kao personifikacija triju kranjskih rijeka (Save, Krke i Ljubljanice) koja svoju potporu pronalazi u opisima XVIII. stoljeća, prenosi se i teza Stanka Kokolea (2006.) prema kojoj bi jedna od triju figura predstavljala morsko božanstvo Neptuna nadovezujući se time na ikonografsko rješenje prethodne fontane i tematizirajući popularnu legendu o osnutku Aemone kao antičke prethodnice današnje Ljubljane.

O daljnjem životu fontane svjedoči niz brižljivo prikupljenih likovnih prikaza u rasponu od grafika, fotografija, razglednica, do ostvarenja značajnih slovenskih umjetnika (Matija Jama, Božidar Jakac, France

Kralj) privučenih popularnom gradskom vedutom. Uz vrijedne podatke o promjenama u izgledu fontane, ti prikazi tvore i svojevrsan presjek gradske povijesti s fontanom kao trajnom i nezaobilaznom kulisom. Tijekom minulih stoljeća pod njezinim se obeliskom sastajalo, trgovalo, pozdravljalo carske i kraljevske goste, a fotografije bilježe i stidljive početke suvremenoga prometa koji će – kako vrijeme bude odmicalo – sve više pridonositi oštećenjima njezina kamena tkiva.

Autor nas zatim upoznaje s pomalo kontroverznom povijesnom umjetničkom sudbinom spomenika, začetom kratkim osvrtima s kraja XIX. stoljeća, te razvijanom u monografskim studijama o Francescu Robbi proisteklima iz pera nekih od najznačajnijih slovenskih i hrvatskih povjesničara umjetnosti (Viktor Steska, Anton Vodnik, Vera Horvat-Pintarić). Konačno, upućuje na vlastite reinterpretacije njegova značenja zasnovane na novom viđenju Robbinih ishodišta i umjetničkih težnji. Zanimljiv je i osvrt na recepciju fontane kao sredstva kolektivne identifikacije u XX. stoljeću, sažete u riječima velikoga slovenskoga arhitekta Jože Plečnika kako je riječ o spomeniku na koji bi *svaki Slovenac trebao biti ponosan*.

U zasebnom poglavlju Matej Klemenčič i Dejan Zdravec donose ujedinjeni prijepis povijesnih izvora koji prate radove na fontani i nekima od Robbinih dijela spomenutih u uvodnoj raspravi, te opis fontane iz 1766. godine. Prenijeti izvori predstavljaju vrijedno i mjestimice iznimno zanimljivo svjedočanstvo odnosa umjetnika i naručitelja.

Povijesnom umjetnički osvrt na fontanu dopunjen je esejom Andreja Smrekaru o slikaru Matiji Jami koji je u impresionističkoj mijeni atmosfere višestruko ovjekovječio prepoznatljiv motiv ljubljanskoga gradskog trga, fontane i moćnih zvonika stolnice. Andrej Doblehar donosi pregled emisija i priloga o Robbinjoj fontani prikazanih na *Televiziji Slovenija*, naglašavajući važnost sveprisutnoga medija u izgradnji svijesti o vrijednosti kulturne baštine. Mirko Kambič fontani se posvetio sa specifičnoga motrišta profesionalnoga

fotografa zaokupljenoga njezinom vizualnom i povijesnom uronjenošću u život grada i njegovih stanovnika. S detaljnim tehničkim podacima i kronologijom dugotrajnoga procesa restauracije izvorne fontane, njezine demontaže i ponovnoga sastavljanja u auli ljubljanske Narodne galerije 2008. godine, kao i izrade kopije koja se sada nalazi na trgu, konačno nas upoznaje Jožef Drešar iz *Restavratorskega centra Slovenije*.

Izdanje je opremljeno kvalitetnim slikovnim priložima, okupljenima u zasebnome katalogu.

Hrvatski čitatelji lako će savladati jezičnu barijeru i u ovom vrijednom djelu otkriti brojne poveznice s vlastitom povijesnoumjetničkom baštinom, ali i problemima njezina vrednovanja, očuvanja i prezentacije. ✕